

Artur Jabłoński

Streszczenie

Rozprawy doktorskiej pt. *Literacka narracja Jana Rompskiego o narodzie kaszubskim*

Istotą rozprawy było przeanalizowanie i zrekonstruowanie, czym dla Jana Rompskiego (1913-1969), kaszubskiego pisarza, działacza, etnografa, współzałożyciela ideowo-literackiej grupy Zrzeszyńców, była kaszubskość. Autor pracy pojęcie to rozumie jako zespół cech właściwych, charakterystycznych dla życia i kultury narodu, a także samo poczucie przynależności do narodu. Proponuje by kaszubskość odczytywać jako zespół cech z otwartego zbioru, do którego należą w szczególności odniesienia do terytorium, języka, historii, kultury czy obywatelstwa.

Dociekania prowadzone w rozprawie zostały ujęte w perspektywie założeń i myśli sformułowanych przez ideowo-literacką grupę Zrzeszyńców, którą współtworzył Jan Rompski. Załączkiem grupy było Zrzeszenie Regionalne Kaszubów, powstałe w 1929 r. w Kartuzach. Ostatecznie środowisko to ukształtowało się wokół gazety „Zrzesz Kaszëbskô”, wydawanej w latach 1933-1939 oraz 1945-1947. Autor pracy dokonał takiego wyboru ze względu na zaangażowania się Jana Rompskiego we współtworzenie tej ideowo-literackiej grupy, ale również dlatego, że sam działał w ruchu kaszubskim i tworzył literę kaszubską, a jego poglądy związane z etnicznym i politycznym upodmiotowieniem się Kaszubów, można w dużym skrócie opisać jako kontynuację myśli Zrzeszyńców w XXI-wiecznych realiach.

Praca niniejsza skupia się na interpretacji utworów Jana Rompskiego, a nie innych Zrzeszyńców, ponieważ jej autor uważa, że: 1. Jan Rompski był jednym z głównych ideologów Zrzeszyńców, a pod koniec lat 30. XX w. zdecydowanie przejął duchowe przewodnictwo w grupie; 2. pisarstwo Jana Rompskiego było przemyślanym projektem zdeterminowanym narodowościowo i miało, w zamyśle autora, przenieść na wszystkich Kaszubów narodowe aspiracje grupy inteligenckiej, co odzwierciedla forma i treść jego utworów, w których namysł nad problematyką narodową wydaje się kwestią najważniejszą.

Hybrydowy z założenia plan metodologiczny rozprawy, wyznaczyły wszystkie przyjęte w omówieniach teorie i definicje dotyczące pojęć takich jak: naród, język, tożsamość. Musiał on zmieścić zaakceptowane rozumienie ich znaczeń, co usytuowało rozważania w działaniach antropologii, teorii kulturowych i kulturowo-socjologicznych. Pozwoliło to również na korzystanie z koncepcji językoznawczych, socjo- i etnolingwistycznych, ekolingwistycznych

i nowoczesnej socjologii języka. Uczyniło koniecznym wykorzystanie metod socjologii literatury i analizy tekstu kultury, i wreszcie kazało sięgnąć po analizę dyskursu – ściślej: krytyczną analizę dyskursu, która koncentruje się na aspektach politycznych i społecznych. Za Teunem van Dijkiem, holenderskim teoretykiem krytycznej analizy dyskursu, autor pracy przyjął w tej rozprawie, iż język stał się ważny dla wyznaczenia relacji między tekstami a strukturami społecznymi – przenoszoną treścią oraz percepcją odbiorców.

Prezentacja stanu wiedzy w zakresie pojęcia narodu i kryteriów przynależności narodowej, na przykładzie wybranych teorii, przedstawiona została w rozdziale I. Zabieg ten miał pomóc lepiej zrozumieć myśl Zrzeszyńców, a także przybliżyć autorskie postrzeganie zagadnienia narodu Jana Rompskiego. Zagadnieniu tożsamości, tej którą współczesna socjologia sugeruje wiązać ze wspólnotowymi zbiorowościami, poświęcony jest rozdział III rozprawy. Kaszubskojęzyczna literatura Jana Rompskiego, a także część jego tekstów publicystycznych, buduje poczucie wspólnoty – więzi z własną grupą, a jednocześnie wyraźnie wskazuje na dystans, poczucie obcości (mniejsze lub większe), w stosunku do innych grup. Jeśli przyjąć model narodu kulturowego, chyba najbliższy pisarzowi i jego środowisku, można wskazać na wiele cegiełek tworzących symboliczne uniwersum wzajemnego komunikowania. Jednak spośród wszystkich wspólnych dla zbiorowości, wybranych elementów systemów kultury, jednym z najważniejszych jest język. O narodotwórczym znaczeniu języka traktuje przede wszystkim rozdział II tej pracy, ale odniesienia do jego manifestowanej przez Kaszubów roli znajdują się w wielu miejscach rozprawy.

Również Jan Rompski widział język, w którym tworzył – także wybrany przez siebie typ zapisu pisma (ortografię) – jako element kanonu kultury narodowej, zaś swoje pisarstwo postrzegał w charakterze dostępnego mu medium użytego do komunikowania się z członkami wyobrażonej wspólnoty, będącego przekazem treści istotnych dla twórcy. Autor rozprawy ma świadomość echa współczesnych dyskusji o charakterze tożsamościowym toczonych przez działaczy kaszubskich, pobrzmiewającego niekiedy w mojej rozprawie. Z rozmysłem wkomponował ten pogłos w tekst, by rozciągnąć opowieść Jana Rompskiego, aż po współczesność, gdyż uważa, że narracja pisarza o narodzie stanowi ponadczasową wykładnię kaszubskości. Można ją zawrzeć w kilku punktach:

- 1) Odrębność językowa – jako fakt lingwistyczny, ale także fakt polityczno-społeczny.
- 2) Świadomość ziemi – własnego terytorium na południowym brzegu Bałtyku.

- 3) Odrębność kultury duchowej i materialnej.
- 4) Wspólnota pamięci historycznej.
- 5) Poczucie obywatelskości, polegającej na podmiotowym zaangażowaniu się Kaszubów w sprawy własnej wspólnoty narodowej i państwa polskiego jednocześnie.